
Drie nieuwe aanwinsten in de antikwak librije

C.N.M. Renckens

Niet direct tegen medische kwakzalvers, maar wel vanuit een groot hart voor de wetenschap en met een scherpe afkeer van *New-Age* denken en ander bijgeloof, publiceerde Rudy Kousbroek kort voor zijn overlijden (hij leed reeds anderhalf jaar aan ongeneeslijke kanker) zijn laatste boek uit de reeks *Anathema's*, dat de toepasselijke naam *Restjes* meekreeg.

Dit door Augustus uitgegeven boekje toont wat sporen van kennelijke haast met spelfouten als polykliniek (p. 168) en osteopaath (p. 55), waar orthopeed bedoeld wordt.

Toch is er veel te genieten en het is weer helemaal Kousbroek met scherpe, soms vileine kritiek, afgewisseld door lyriek, jeugdsentiment, Freud, Karel van het Reve en meer, steeds geardeerd met eruditie en fraaie citeerbare passages. Twee voorbeelden daarvan: 'Hoe vervelend het ook is, de Vooruitgang berust niet op de overtuiging van een democratische meerderheid. Datzelfde geldt tot mijn spijt ook voor de kunst, modern of niet. Probeer je te ontdoen van het begrip kwaliteit, hoe ook gedefinieerd, van gespecialiseerde kennis en het oordeel van een elitaire minderheid die dieper schouwt en het beter weet, en voor je het weet zit je 'Up Shit Creek Without a Paddle.' (p. 100). Over de cybernetische denker C.W. Rietdijk, die beweert dat twee derde van de Amerikaanse hoogleraren meent dat het paranormale bestaat, zegt hij dat het weer allemaal 'sails and no anchor' is, een uitdrukking die – zo stelt Kousbroek – wel speciaal voor Rietdijk lijkt te zijn uitgevonden. (p. 103). Ik ken wel meer mensen op wie deze fraaie uitdrukking van toepassing is: in de al-

Rudy Kousbroek
© foto: Vincent Menzel

ternatieve geneeskunde wemelt het ervan. Een bijna vertederend boek van een oude man, waarover Hans van Maanen mij desgevraagd zei: 'Geen meesterwerk, maar je moet het natuurlijk wel gelezen hebben'.

Een proeve van Kousbroeks schrijven, gekozen uit zijn *Anathema's 3*, een uitgave van Meulenhoff uit 1971, treft u aan op pagina 21 van dit nummer.

Rudy Kousbroek. *Restjes. Anathema's 9*. Augustus 2010. Amsterdam. ISBN 978 90 457 0317 6. Prijs € 18,90.

Een boek met een wat prikkelender titel is dat van de afzwaaiende Amsterdamse hoogleraar theoretische natuurkunde Sander Bais, die ook veel publiceerde over de raakvlakken van wetenschap, religie, samenleving en technologie. Hij noemde de bundeling van zijn in lengte sterk variërende essays *Kwanta, kwinkslagen*

& kwakzalvers. Het boek is zelfs voor een bèta niet altijd even makkelijk te volgen als het om kwantummechanica en *fractals* gaat en er zelfs formules verschijnen, maar Bais heeft een vlotte pen en ook hij produceert talrijke citeerbare zinnen, altijd een gewichtig criterium bij boeken van dit type. Wat te denken van deze: 'There are three ways to loose money: women, drugs and science: the first two are the most fun the last one the most sure.' (p. 121). Veel ontleent Bais aan grote fysici die ook over de rand van hun vakgebied keken, zoals Steven Weinberg en Richard Feynman. Het langste essay behandelt een delicaat onderwerp, waarover kennelijk binnen de KNAW al uitgebreid is gediscussieerd, hetgeen uw recensent geheel is ontgaan en dat betreft de wetenschappelijkheid van de theologie en haar positie binnen de universiteit. Onder de titel '*It ain't necessarily so...*' herdrukt Bais hier een 50 pagina's lang betoog, dat eerder verscheen in de KNAW-uitgave *Van God los* uit 2004. Voor geïnteresseerden zeer de moeite waard. Over kwakzalvers in engere zin schrijft hij nauwelijks, met als enige uitzondering een badinerend stukje over Jomanda in Limburg, maar hij gebruikt de term in de titel van zijn boek natuurlijk ook omdat de term lekker bekt en vaak figuurlijk wordt gebruikt en dan zijn er plotseling weer erg veel voorbeelden in het boek te vinden. Bais schrijft vlot en je verveelt je niet bij hem. Immers: 'Als het kruipt is het biologie, als het stinkt chemie en het is fysica als het kapot gaat.' (p. 301)

Sander Bais. *Kwanta, kwinkslagen en kwakzalvers*. Amsterdam University Press. 2010. ISBN 978 90 896 4266 0. Prijs € 17,95.

Geen introductie in onze kring behoeft Piet Borst, die in juli 2010 kwam met alweer zijn tweede publieksboek, getiteld *Gezonde twijfel*. *Over dokteren, genezen en misleiden*, dat werd uitgegeven bij uitgeverij Nieuwezijds te Amsterdam. Niet ontmoedigd door het feit dat er van zijn eerste boek *De vioolspelende koe en andere muizenissen* (1999) vrijwel niets verkocht werd, komt hij nu met een nieuwe bundeling van zijn spraakmakende columns zoals sinds 1993 gepubliceerd in de wetenschapbijlage van *NRC Handelsblad*. Naar hij vertelde tijdens de boekaanbieding – KNAW-president Robbert Dijkgraaf nam het eerste exemplaar in ontvangst – had de uitgever hem verzocht een

boek tegen de kwakzalverij te schrijven. Dat vond Borst te beperkt en zo gebeurde het dat het mooi uitgegeven boek drie soorten columns bevat, resp. over dokteren, uitdokteren en – gelukkig ook – kwakdokteren. Handig voor onze lezers is dat Borsts welgeschreven tirades tegen en beschouwingen over de kwakzalverij in dit handzame boekje zijn te vinden en u kunt dus de vergeelde krantenknipsels met zijn columns over dit onderwerp nu weggooien. Borst vertelde in interviews dat hij moeilijk schrijft en dat zijn voorganger in de *NRC* Dunning een betere pen had, maar veel scheelt het beslist niet. Anders dan bij Dunning ontbreken bij Borst citaten uit de belletristie, maar verder kenmerken zijn stukken zich door goed opgezette betogen met een onontkoombare logica toewerkend naar strenge conclusies en met een vanzelfsprekend gezag, dat eigenlijk geen tegenspraak duldt. Hier spreekt een man die duidelijk gewend is op voet van gelijkheid met Nobelprijswinnaars om te gaan. Het boek begint met een persoonlijke inleiding, die speciaal voor deze bundel werd geschreven en waarin Borst vertelt dat hij de kwakzalverijbestrijding van huis uit mee kreeg. Zijn vader, de legendarische hoogleraar interne geneeskunde van de UvA, droeg ertoe bij dat kwakzalvers als Samuels en Van der Upwich door de tuchtraad uit het artsen beroep werden gezet. Hoewel het serieuze essays zijn over moleculaire biologie, wetenschapsbeleid etc. ziet Borst toch ook niet op tegen wat ad hominem aanvallen, als mensen het er naar gemaakt hebben. Zo vertelt hij van de wegens fraude maar toch eervol ontslagen VU-hoogleraar Stolk dat deze het daarna nog tot *Telegraaf*-columnist wist te schoppen, een 'speeltuin waar meer geflipte hoogleraren een uitlaatklep voor hun fantasie hebben gevonden'. Het boek begint met een voorwoord van Ronald Plasterk en eindigt met een citaat van grootvader Borst: 'Wie af wil van onjuiste meningen moet aan de wetenschap'. Warm aanbevolen, natuurlijk.

Piet Borst. *Gezonde twijfel Over dokteren, genezen en misleiden*. Uitgeverij Nieuwezijds. Amsterdam. 2010. ISBN 978 90 571 2319 1. Prijs € 16,95. ■